

مأخذشناسی تحلیلی - انتقالی مشروطه‌ی گیلان

دکتر عباس پناهی
عضو هیئت علمی دانشگاه گیلان

پوهنگ ایلدیا

سرشناسنامه: پناهی، عباس ۱۳۵۴ -
 عنوان و پدیدآور: مآخذشناسی تحلیلی انتقادی مشروطه‌ی گیلان / عباس پناهی.
 مشخصات نشر: رشت، فرهنگ‌ایلیا، ۱۳۹۹.
 مشخصات ظاهری: ۲۷۱ ص.
 شابک: ۳-۷۰۵-۱۹۰-۹۶۴-۹۷۸
 موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴-۱۳۲۷ ق. -- گیلان
 موضوع: Iran - History - Constitutional Revolution, 1906 - 1909 - Gilan
 موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴-۱۳۲۷ ق. -- گیلان -- اسناد و مدارک
 موضوع: Iran - History - Constitutional Revolution, 1906 - 1909 - Gilan - Sources
 موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴-۱۳۲۷ ق. -- گیلان -- کتابشناسی
 موضوع: Iran - History - Constitutional Revolution, 1906 - 1909 - Gilan - Bibliography
 رده‌بندی کنگره: DSR ۱۴۳۲
 رده‌بندی دیویی: ۰۷۵ / ۹۵۵
 شماره‌ی کتاب‌خانه ملی: ۷۳۷۳۳۰

www.ketab.ir

فرهنگ ایلیا

● مآخذشناسی تحلیلی انتقادی مشروطه‌ی گیلان		
● دکتر عباس پناهی		
● چاپ نخست: ۱۴۰۰	● شمارگان: ۲۰۰ نسخه	● شماره‌ی نشر: ۷۹۳
● طراح جلد: مهدی محمدغریب		
● نسخه‌پردازی و آماده‌سازی: کارگاه نشر فرهنگ ایلیا		
● همه‌ی حقوق این کتاب محفوظ است.		
● شابک: ۳-۷۰۵-۱۹۰-۹۶۴-۹۷۸		
● نشر فرهنگ‌ایلیا؛ رشت، خ آزادگان، جنب دبیرستان بهشتی، خ صفایی، خ حاتم، شماره ۴۹		
● تلفن: ۰۱۳-۳۳۳۴۴۷۳۳ ۳۳۳۴۴۷۳۳		● Email: nashre.farhange.ilia
● Email: nashreilia@yahoo.com		● www.farhangellia.ir

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	فصل اول: تحولات سیاسی و اجتماعی گیلان از انقلاب مشروطه تا آغاز جنبش جنگل (۱۲۹۴-۱۲۸۵)
۱۵	مقدمه
۱۸	نقش جغرافیایی گیلان در رشد افکار مشروطه‌طلبی
۳۰	انجمن‌های آزادی‌خواهی گیلان
۳۱	کمیته ستار
۳۲	آغاز جنبش مشروطه‌خواهی گیلانیان
۳۳	کمپانی شیلات لیانازوف
۳۵	روابط حاکمان گیلان با آزادی‌خواهان
۳۴	نقش مجاهدان و آزادی‌خواهان در پیروزی انقلاب رشت
۴۰	منابع و مأخذ:
۴۳	فصل دوم: اسناد و روزنامه‌ها
۴۳	الف. اسناد
۴۳	اسناد بانوان در دوره‌ی مشروطیت (دوم و سوم مجلس شورای ملی)
۴۵	اسناد خاندان خلعتبری (شهمسار، شکاک، ایران)
۴۶	اسناد محرمانه‌ی وزارت خارجه‌ی بریتانیا درباره‌ی قرارداد ۱۹۱۹ ایران و انگلیس
۴۷	اسناد میرزا عبدالوهاب خان آصف‌الدوله (گزیده اسناد گیلان - وزارت تجارت)
۴۹	اوراق تازه‌یاب مشروطیت و نقش تقی‌زاده
۵۰	خاطرات و اسناد ظهیرالدوله
	کتاب آبی (گزارش‌های محرمانه‌ی وزارت امور خارجه‌ی انگلیس درباره‌ی انقلاب مشروطه‌ی ایران) جلد اول و جلد دوم
۵۵	کتاب نارنجی (گزارش‌های سیاسی وزارت امور خارجه‌ی روسیه تزاری درباره‌ی انقلاب مشروطه ایران) ... ۵۶
۵۸	گزیده‌ی اسناد دریای خزر و مناطق شمالی ایران در جنگ جهانی اول
۵۹	مجموعه‌ی اسناد لاهیجان در «ایران نو»
۶۰	نهضت مشروطه‌ی ایران (بر پایه‌ی اسناد وزارت امور خارجه)
۶۰	ب. روزنامه‌ها
۶۰	ویژگی‌های مطبوعات گیلان در دوره‌ی مشروطه
۶۱	آموزگار
۶۲	انجمن ملی ولایتی گیلان
۶۲	حب‌المتین
۶۲	خیرالکلام
۶۸	ساحل نجات
۶۹	سروش

۶۹	کاشف الحقایق
۶۹	گلستان
۷۰	گیلان
۷۲	مجاهد
۷۲	نسیم شمال
۷۷	نوع بشر
۷۷	وقت
۷۸	یادگار انقلاب
۷۹	فصل سوم: تاریخ‌نگاری‌ها
۷۹	الف. مأخذ
۷۹	گیلان در جنبش مشروطه، اثر فخرایی
۹۱	تاریخ انقلاب مشروطیت ایران
۹۲	تاریخ انقلاب مشروطیت ایران
۹۴	تاریخ ایران، سر پرسی سایکس ج ۲
۹۶	تاریخ بیداری ایرانیان
۹۹	تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران، جلد ۱
۱۰۱	تاریخ مشروطه‌ی ایران، جلد ۱ و ۲
۱۰۳	تاریخ هیجده‌ساله‌ی آذربایجان
۱۰۶	شرح زندگانی من یا تاریخ اجتماعی و اداری دوره‌ی قاجاریه، جلد ۲
۱۰۹	واقعات اتفاقیه در روزگار
۱۱۱	ب. سفرنامه، خاطرات، یادداشت‌های تاریخی
۱۱۱	از انزلی تا تهران (یادداشت‌های خصوصی بیروم مجاهد رنجی)
۱۱۲	انجمن‌های گیلان در عصر مشروطه
۱۱۴	انقلابات ایران
۱۱۵	انقلاب مشروطیت ایران (نظرات یک دیپلمات روس، حوادث سال‌های ۱۹۰۵ تا ۱۹۱۱)
۱۱۷	حرفی از هزاران که اندر عبارت آمد، خاطرات حاج‌محمدتقی جورابچی
۱۲۰	خاطرات سردار اسعد بختیاری (جعفرقلی‌خان سردار بهادر)
۱۲۲	خاطرات من (روشن‌شدن تاریخ صدساله)
۱۲۴	روزنامه‌ی خاطرات عین‌السلطنه (قهرمان میرزا)
۱۲۷	سفرنامه‌ی حکیم بخارایی
۱۲۸	مشروطه‌ی گیلان
۱۲۹	قوای روس در خراسان
۱۳۰	یادداشت‌های اوسیتکو کنسول روسیه در رشت درباره‌ی رویدادهای گیلان از ۱۹۰۹ تا ۱۹۱۷ میلادی
۱۳۴	یک‌سال در میان ایرانیان
۱۳۵	یادداشت‌های سپهسالار تنکابنی
۱۳۸	ج. تحقیقات جدید
۱۳۸	آشنای غریب (میرزااحسین کسمایی، مجاهد گیلانی صدر مشروطیت و جنبش جنگل)
۱۳۹	ارمنیان گیلان
۱۴۰	از مجلس و کلابی تجار تا اتاق ایران (پیدایش و تحول اتاق ایران از آغاز تا انقلاب اسلامی ۱۳۴۳-۱۳۵۷)
۱۴۱	انجمن‌های سری در انقلاب مشروطیت ایران، جلد ۱

۱۴۳	انجمن‌های عصر مشروطه
۱۴۷	انقلاب مشروطه‌ی ایران
۱۵۰	انقلاب مشروطه ایران ۱۹۰۶-۱۹۱۱ (۱۲۸۵-۱۲۹۰)
۱۵۳	انقلاب مشروطیت در ایران
۱۵۵	ایران در آستانه‌ی انقلاب مشروطیت
۱۵۷	بریتانیا و انقلاب مشروطه‌ی ایران
۱۶۰	پیشینه‌های اقتصادی-اجتماعی جنبش مشروطیت و انکشاف سوسیال دموکراسی
۱۶۳	تاریخ تنکابن «محال ثلاث»
۱۶۷	تاریخ جراید و مجلات گیلان (از آغاز تا انقلاب اسلامی)
۱۶۸	تاریخچه‌ی بلذیه‌ی رشت از مشروطه تا ۱۳۲۰
۱۷۰	تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره‌ی مشروطیت
۱۷۲	جستارهایی در تاریخ تالش در گستره‌ی تاریخ ایران
۱۷۴	چاپ و مطبوعات در گیلان از مشروطه تا امروز
۱۷۴	چهار رساله در زمینه‌ی تاریخ و جغرافیای تالش (رساله‌ی نهضت مشروطیت و اوضاع تالش)
۱۷۵	حاج ملامحمد خماسی (جریان مشروعه‌خواهی گیلان و رهبری آن در نهضت مشروطه)
۱۷۷	حکمرانان گیلان (در عهد زندیه و قاجاریه)
۱۷۷	رجال عصر مشروطیت
۱۷۹	رجال مشروطه‌ی گیلان
۱۸۰	رقابت روسیه و غرب در ایران
۱۸۲	روابط بازرگانی روس و انگلیس در ایران (۱۸۲۸-۱۹۱۴)
۱۸۴	روس و انگلیس در ایران ۱۸۶۲-۱۹۱۴: پژوهشی درباره‌ی امپریالیسم
۱۸۷	رهبران مشروطه
۱۸۸	سه مقاله درباره‌ی جنبش مشروطه‌ی ایران
۱۸۹	فراز و فرودهای گیلان در سه‌سال مشروطه (۱۳۳۰-۱۳۳۲ ق)
۱۹۳	قزوین در انقلاب مشروطیت (مشمول بر اسناد و عکس‌های منتشر نشده)
۱۹۵	گریگور یقیکیان گرایشی در سوسیال دموکراسی ایران ۱۳۲۷-۱۳۸۱ م
۱۹۸	گوشه‌هایی از تاریخ گیلان بهاءالدین املشی
۲۰۰	گیلان از آغاز تا انقلاب مشروطه
۲۰۰	گیلان در انقلاب مشروطه
۲۰۲	گیلان در گذرگاه زمان
۲۰۲	مجاهدان مشروطه
۲۰۴	مجموعه مقالات همایش ملی مشروطه‌ی گیلان
۲۰۷	«محال ثلاث» در جنبش مشروطیت
۲۰۸	مشروطه و گیلان (تاریخ رویدادهای گیلان در دوران مظفرالدین‌شاه و محمدعلی‌شاه)
۲۱۰	مطبوعات سیاسی ایران در عصر مشروطیت
۲۱۱	میرزااکرم‌خان رشتی (خان‌اکبر و فتح تهران)
۲۱۳	نام‌ها و نامدارهای گیلان
۲۱۶	نقش آرامنه در سوسیال دموکراسی ایران (۱۹۰۵-۱۹۱۱)
۲۱۸	نقش سردار محبی در تحولات گیلان عصر مشروطه و جنبش جنگل
۲۲۱	نگاهی تازه به مشروطه در گیلان

تقدیم به روان پاک مادرم
که در نتیجه جور زمانه
ناباورانه پر کشید....

مقدمه

انقلاب مشروطه‌ی ایران، مجموعه‌ی کوشش‌ها و رویدادهایی است که یک سده پیش از وقوع آن، در نتیجه‌ی آشنایی ایرانیان با نظام پارلمانی و دموکراسی نوین اروپایی آغاز شد. سرانجام حرکت قانون‌خواهی مردم ایران در دوره‌ی مظفرالدین‌شاه قاجار و محمدعلی‌شاه برای تبدیل حکومت استبدادی به حکومت مشروطه و رژیم پارلمانی به‌ثمر نشست و در نهایت منجر به تشکیل مجلس شورای ملی و تصویب نخستین قانون اساسی در سال ۱۲۸۵ خ/ ۱۹۰۶ م. در ایران شد.

گیلان در عصر مشروطه از جمله ایالتی بود که در به‌وقوع پیوستن این جریان مهم فکری و اجتماعی، نقش مؤثری ایفا کرد. در واقع هنگامی که مردم تهران پس از ایجاد استبداد صغیر در اختناق، ترس و وحشت از نظامیان به‌سر می‌بردند، مردم گیلان با تحصن‌ها و شورش در برابر حکومت مرکزی، امور گیلان را به‌دست گرفتند و پس از حرکت به‌سوی تهران، آینده‌ای نوین در تاریخ ایران برای مردم رقم زدند.

مورخان و محققانی که در حوزه‌ی انقلاب مشروطیت به تحقیق پرداخته و آثاری در این زمینه منتشر ساخته‌اند از جمله ناظم‌الاسلام کرمانی مؤلف تاریخ بیداری ایرانیان، احمد کسروی نویسنده‌ی تاریخ مشروطه‌ی ایران، دکتر مهدی ملک‌زاده مؤلف تاریخ انقلاب مشروطیت ایران و حتی یکی از حاکمان دوره‌ی انقلاب مشروطه‌ی گیلان یعنی ظهیرالدوله از نقش مؤثر مردم گیلان در انقلاب مشروطیت به‌تفصیل سخن رانده‌اند؛ به‌طوری‌که حوادث مربوط به مشروطه‌ی گیلان، بخش مهمی از آثار آنان را به خود اختصاص داده است.